

สัมภาษณ์พอล แฮนด์ลีย์

19 กันยายน 2550 โดย นิโคลาส ฟาร์เรลลี

<http://rspas.anu.edu.au/rmap/newmandala/2007/09/19/interview-with-paul-handley/>

นิโคลาส ฟาร์เรลลี: ผู้อ่านส่วนใหญ่ของ New Mandala รู้จักคุณในฐานะคนเขียน The King Never Smiles แต่ว่าคุณเขียนเรื่องเมืองไทยมานานหลายปีก่อนที่หนังสือเล่มนี้จะตีพิมพ์ คุณไปเมืองไทยได้ยังไงที่แรก? ทำไม่ถึงไป?

พอล แฮนด์ลีย์: ผมไปเอเชียที่แรกหลังจากจบมหาวิทยาลัย (International Studies, มหาวิทยาลัยอเมริกันในวอชิงตันดีซี) ไปเรียนภาษาจีนที่ได้ห้าสามปี แล้วก็ไปงานทำกับนิคมอุตสาหกรรมน้ำมันที่ฮ่องกง ผมถูกส่งไปอินโดนีเซีย มันกลายเป็นจังหวัดกาวที่สำคัญทีเดียว หลังจากอยู่ที่นั่นสองสามปี ผมมีโอกาสได้ทำงานให้กับ Far Eastern Economic Review พอร์รัฐบาลซุฮาร์โตได้ผมออกมาในปี 2529 เพราะไปเขียนเกี่ยวกับธุรกิจของลูกชายของเขา FEER ก็ให้ผมทำงานเต็มเวลาที่ฮ่องกง

หลังจากนั้นสักพัก ผมก็ขอไปประจำที่ได้ห้าวันหรือไม่ก็เกาหลี แต่เขาส่งผมมากรุงเทพฯ เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ผมไม่ได้เลือก แต่กลายเป็นโอกาสที่ดี วันที่สองที่ไปถึงกรุงเทพฯ ผมเดินลุยน้ำท่วม 1-2 ฟุตจากถนนวิฑูไปสุขุมวิท 49 ก็รักเมืองไทยตั้งแต่นั้นมา

นิโคลาส: ผู้อ่านของเราคงจะอยากรู้ว่าคุณเขียนอะไรบ้างตอนอยู่เมืองไทยช่วงแรกๆ มีอะไรที่เด่นๆ บ้าง?

พอล: ผมไปถึงเมืองไทยเดือนกันยายน 2530 จังหวัดที่เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเริ่มรุ่งเรืองพอดี และไทยก็เป็นหัวหอก มันเป็นบทเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ดีมาก และยิ่งดีกว่านั้นอีกเมื่อเศรษฐกิจพังในอีกสิบปีต่อมา

ผมเขียนหลายเรื่อง เกี่ยวกับธุรกิจใหม่ๆ เกี่ยวกับผลจากการเติบโตที่มีต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจและกระบวนการประชาธิปไตยด้วย ปัญหาความขัดแย้งประเภทสนามกอล์ฟกับสิ่งแวดล้อม บริโภคนิยมที่แพร่ไปต่างจังหวัด ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับทุน ความขัดแย้งต่างๆ ผมเขียนเกี่ยวกับเมกะโปรเจกต์ต่างๆ จำได้มั๊ยเรื่องการจราจรก่อนหน้าที่จะมีรถไฟฟ้า? การดำเนินโครงการต่างๆ ยิ่งเหยียดมากในประชาธิปไตยแบบไทยๆ ผมคิดว่าบทความชิ้นแรกๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการห้าห้ากันระหว่างบรรหารกับสมัคร สองคนนี้เป็นคนคดอย่างที่สุดเท่าที่คุณจะจินตนาการได้เลยทีเดียว ผมเขียนเรื่องโครงการต่างๆ เป็นบทความชิ้นใหญ่ให้กับนิตยสาร Institutional Investor และอีกชิ้นหนึ่งให้ Asia Research Center at Murdoch University ทั้งสองชิ้นใช้ตัวอย่างการแปรรูปโครงสร้างพื้นฐานในปากีสถาน อินเดียจนถึงจีนเพื่อแสดงให้เห็นว่าทำไมโครงการต่างๆ จึงไม่ประสบความสำเร็จและก็ต้องล้มไปในที่สุด ซึ่งก็ล้มจริงๆ ผมยังคิดว่ามันเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง แต่ไม่ค่อยมีใครเข้าใจนัก ของการเมืองและเศรษฐกิจที่หิวหาวของเอเชียในตอนนั้น

เรื่องอื่นๆ ที่เข้มข้นก็มีเรื่องรศช.ในปี 2534 กับพฤษภาทมิฬ 2535 เนื่องจากว่ามีเรื่องราวมากมายอยู่เบื้องหลังการถ่ายทำ ที่ผมไม่เข้าใจ ผมจึงเริ่มมีความคิดจะเขียนหนังสือขึ้นมา

นิโคลาส: แล้วเมื่อไหร่ที่คุณตัดสินใจจะเขียนจริงๆ ? หลายปีที่อยู่เมืองไทยมีอิทธิพลต่อหนังสือยังไงบ้าง?

พอล: ผมลาออกจาก FEER ในปี 2537 และกำลังคิดจะไปจากประเทศไทย ผมคิดว่าผมอยากจะเขียนบทความขนาดยาวเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ ซึ่งผมตระหนักมากขึ้นเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองและวัฒนธรรมไทย หลังจากที่อยู่มากหลายปี ผมเริ่มค้นคว้า เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ต่างๆ ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมืองในยุคสมัยใหม่ ยิ่งค้นคว้าก็พบว่ายิ่งน่าสนใจ จนถลาลึกเสียดจนถอนตัวไม่ขึ้น มันจึงใช้เวลานานและต้องเริ่มใหม่อยู่สองสามครั้งเพื่อเรียบเรียงเรื่องทั้งหมด

นิโคลาส: ตั้งแต่พิมพ์ออกมาในปี 2549 หนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจอย่างล้นหลาม หลายคนสนับสนุนประเด็นของคุณที่ New Mandala ที่เดียว มีความเห็นเป็นร้อยๆ ความเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ แน่แน่นอนว่าหลายคนวิจารณ์งานค้นคว้าของคุณและพยายามชี้ให้เห็นว่าคุณมี “วาระ” อะไร แรงจูงใจของคุณคืออะไร? ตอนที่คุณเริ่มเขียน คุณได้นึกมัยว่าจะได้รับปฏิกิริยาแบบนี้?

พอล: ผมถูกตั้งคำถามจากผู้คนทุกประเภท ตั้งแต่ นักการทูตชั้นนำที่เจเลียวลลาดของไทไปจนถึงนักวิชาการที่ใครๆ ก็นึกว่าน่าจะรู้ดีกว่า “ทำไมคุณถึงเขียนหนังสือเล่มนี้?” คำตอบคือ จริงๆ แล้ว ทำไมถึงไม่มีใครเขียนก่อนผม? คุณมีประมุขของประเทศที่ครองตำแหน่งมายาวนานที่สุดในโลกและยังมีชีวิตอยู่ เป็นกษัตริย์ที่ประชาชนเทิดทูนเหนือกว่าใคร เป็นสถาบันกษัตริย์ที่อิงอยู่กับระบบความเชื่อแบบพุทธ ฯลฯ แล้วไม่เคยมีใครนั่งลงแล้วเขียนถึงเคล็ดลับในความสำเร็จของพระองค์ ปรัชญาของพระองค์ วิธีการทำงานของพระองค์ ผลงานที่พระองค์ทำประโยชน์แก่โลก เป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้รับความนิยมและเทิดทูนมาเป็นเวลาหกทศวรรษ มีอะไรที่จะน่าเขียนถึงมากกว่านี้อีกไหม? ผมยอมรับว่าผมไม่เคยหลงใหลได้ปลื้มไปกับเรื่องอะไรแบบนี้ แต่ก็ไม่มี “วาระ” อะไร และผมก็เปลี่ยนทัศนคติของผมที่มีต่อพระองค์หลายครั้งหลายหนในกระบวนการค้นคว้าเพื่อเขียนหนังสือเล่มนี้

สำหรับปฏิกิริยา ผมไม่มีอะไรนอกเหนือความคาดหมาย มีแปลกใจอยู่เรื่องเดียวเท่านั้นคือความบังเอิญประจวบเหมาะของเหตุการณ์ หนังสือเสร็จสมบูรณ์พร้อมตีพิมพ์ในช่วงเวลาเดียวกับที่ทักษิณกำลังถูกมวลชนเสื้อเหลืองไล่ลงจากอำนาจ ในวาระการครองราชย์ 60 ปีของพระองค์

นิโคลาส: จากคำบรรยายของสำนักพิมพ์ เป็นหนังสือที่ “มีการค้นคว้าอย่างละเอียดกว้างขวาง รวบรวมข้อเท็จจริงตั้งแต่ยังทรงเยาว์และพัฒนาการของพระองค์ การเสด็จขึ้นครองราชย์ การจัดการทางการเมืองที่มีทักษะ และความพยายามทำให้ไทยเป็นราชอาณาจักรพุทธ” อยากให้คุณเล่าถึงวิธีการค้นคว้าของคุณว่าทำอย่างไร ใช้วิธีการ (methodology) อะไร?

พอล: ผมเป็นนักหนังสือพิมพ์ ไม่ใช่ นักประวัติศาสตร์ ของผมจะนอกตำราอยู่สักหน่อย ก็อ่านประวัติศาสตร์กับเรื่องราวต่างๆ ที่แพร่หลายก่อน แล้วค่อยอ่านเอกสารหนังสือหน้าๆ บางอันเพิ่งจะเขียนในตอนนั้นโดยนักประวัติศาสตร์จริงๆ ผมอ่านหนังสือกับนิตยสารเก่าๆ เยอะ ทั้งไทยและอังกฤษ เอกสารที่เป็นทางการต่างๆ จำนวนมาก หนังสือรำลึกในวาระต่างๆ ทุกอย่างที่ได้ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับราชวงศ์ ในห้องสมุด ตามแผงขายหนังสือเก่าที่จตุจักร ในบ้านคนอื่น ผมศึกษาภาพถ่ายและวันเวลา ทำเส้นเวลาลำดับเหตุการณ์ขึ้นมา แล้วก็เห็นว่าไม่ได้ตรงกับเรื่องราวฉบับที่เป็นทางการเสมอไป อย่างเช่น มีเอกสารทางการจำนวนมากที่บอกว่าพระองค์ทรงเริ่มสร้างเขื่อน หรือเริ่มเลี้ยงปลานิลในเวลาเท่านั้นเท่านั้น แต่คุณก็มาเห็นรูปภาพและคำบรรยายในนิตยสารที่แสดงว่ามันมีมาห้าปีก่อนหน้านั้นแล้ว บางอย่างก็ไม่มีนัยยะอะไร แต่บางอย่างก็มีความหมาย ด้วยเหตุผลนี้ ก็เลยอาจจะมีการเน้นเรื่องวันเวลาต่างๆ มากสักหน่อยในหนังสือที่ผมเขียน แต่ก็ยังเป็นประเด็นภาพของพระองค์ท่านคือมักทรงงานอยู่ตลอดเวลา การเสด็จไปเยือนอเมริกากับยุโรปในปี 2503 ก็เป็นเรื่องงานทั้งหมด ไม่มีอะไรคิดในเรื่องนี้ แม้ว่าในฉบับที่เป็นทางการพระองค์ทรงไม่เคยพักผ่อนเลย

กระบวนการถอดรื้อ-ประกอบใหม่ (deconstruction-reconstruction) นี้ทำให้ผมใช้เวลาอย่างมาก แล้วผมก็ศึกษาบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียดมากขึ้น แล้วก็ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยและสถาบันกษัตริย์ที่ช่วยก่อรูปมุมมอง และแน่นอนคุยกับทุกคนที่คุยได้ในเมืองไทย หลายครั้งก็ถามเรื่องนี้ตอนสัมภาษณ์ในเรื่องอื่นอยู่ ผมบอกใครต่อใครไม่ได้ว่ากำลังเขียนหนังสือเรื่องนี้

และผมก็ไปสัมผัสบรรยากาศพระราชพิธีต่างๆ เมื่อมีโอกาส ฟังเพลงพระราชนิพนธ์ ชมผลงานภาพวาดฝีพระหัตถ์ เพื่อจะได้สัมผัสความรู้สึก ผมยังสามารถทำอย่างนั้นไปได้เรื่อยๆ แต่สุดท้ายก็ต้องหยุดและลงมือเขียน

นิโคลาส: คุณพยายามยังงัยบ้างในการที่จะขอพระราชทานสัมภาษณ์กับพระองค์และบุคคลอื่นในพระราชสำนัก? มีการตอบสนองอย่างไร?

พอล: นี่คือจุดอ่อนที่ชัดเจนของหนังสือเล่มนี้ พอเห็นปฏิกิริยาตื่นตกใจจากคนไทยที่มีต่อโครงการนี้ของผม ซึ่งรวมนักวิชาการสองสามคนที่ผู้อ่านของคุณก็รู้จัก ทำให้ผมสรุปว่าผมไม่สามารถติดต่อใครในพระราชสำนักจนกว่าจะถึงตอนท้ายสุด แต่พอถึงตอนที่ผมได้ร่างเป็นรูปเป็นร่างและได้ผู้ตีพิมพ์แล้ว ผมตัดสินใจว่าคงไม่มีประโยชน์และอาจจะมีผลยุ่งยากต่อการตีพิมพ์ พระราชสำนักไม่มีใครจะให้สัมภาษณ์แก่ใคร และอาจจะขอคุณฉบับเป็นเงื่อนไขก่อนที่จะพิจารณาว่าจะให้ผมพบหรือไม่เสียด้วยซ้ำ หลังจากปรึกษาสำนักพิมพ์กับผู้เชี่ยวชาญเรื่องไทยหลายคนแล้ว ผมตัดสินใจว่าไม่มีโอกาสสำเร็จและเป็นไปได้มากกว่ารัฐบาลอาจจะขัดขวางไม่ให้หนังสือได้รับการตีพิมพ์ ซึ่งก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ

นิโคลาส: ข้อวิจารณ์หลักประการหนึ่งต่อหนังสือเล่มนี้คือ มันอ้าง “ข่าวซุบซิบ” กับ “ข่าวลือ” คุณว่าอย่างไร?

พอล: ข่าวลือซุบซิบบางอย่างก็เป็นประโยชน์แก่พระราชสำนัก ยกตัวอย่าง ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 มีคำเล่าลือแพร่หลายว่าในหลวงทรงขับรถในกรุงเทพฯ โดยปกปิดพระองค์เพื่อทรงสัมผัสสราติชของการจราจรที่ติดขัด ทุกคนได้ยินเรื่องนี้ ทุกคนเชื่อในเรื่องนี้ ว่าพระองค์ก็ทรงลำบากลำบากเหมือนอย่างที่เราเขาประสบ ไม่มีใครที่ผมรู้จักจะได้ประสบเรื่องนี้ด้วยตัวเองเลย มันเป็นข่าวลือ ข่าวลือในแง่ดี

คนวิจารณ์จะเน้นเฉพาะข่าวลือในแง่ลบที่ผมนำมารวบรวมไว้ ส่วนใหญ่เป็นข่าวลือที่มีทั้งที่ผมเชื่อว่าจริงและอาจจะไม่จริง แต่ถึงยังไงก็มีความสำคัญต่อภาพพจน์ที่ประชาชนมองสถาบันกษัตริย์และพระราชวงศ์ จะบวกหรือลบก็ตาม สิ่งที่ประชาชนเชื่อเกี่ยวกับพระองค์ที่เป็นที่เคารพเทิดทูนมาก และเกี่ยวกับพระราชวงศ์ที่อาจจะเป็นที่เคารพเทิดทูนน้อยกว่า มีความสำคัญต่อความสำเร็จและปัญหาในรัชสมัยของพระองค์

นิโคลาส: ตั้งแต่หนังสือออกมา คุณสามารถกลับไปเมืองไทยได้ไหม? คุณอยากกลับไปไหม? คุณเคยได้รับการเตือนหรือกล่าวโทษอย่างเป็นทางการจากทางการไทยไหม? หรือโดยใครอื่น?

พอล:แน่นอน ผมอยากกลับไป เมืองไทยมีเสน่ห์ ผมมีเพื่อนที่นั่น มันเป็นส่วนสำคัญในชีวิตของผม 13 ปีประมาณนั้น คุณจะหาอาหารไทยอร่อยๆ ได้ที่ไหนนอกเมืองไทย? แต่ผมเข้าใจว่าการเขียนหนังสือเล่มนี้คงทำให้ผมไม่ได้กลับไปอีก ผมไม่ได้รับคำเตือนหรือคำขู่อะไร ผมไม่ได้ตรวจสอบว่าพวกเขาขึ้นบัญชีดำผมไว้หรือเปล่า ผมไม่ได้ยินว่ามีใครตั้งข้อกล่าวหาอะไรต่อตัวผม คือว่า ทัศนะทางการที่มีต่อหนังสือของผมคือ ไม่มีหนังสือเล่มนี้อยู่ในโลก ดังนั้นการตั้งข้อกล่าวโทษผม

จะเท่ากับเป็นการยอมรับว่ามีหนังสือเล่มนี้อยู่ ยังไม่มีใครมาข่มขู่ผม ผมคิดว่าใครๆ ก็พากันโทษทัณฑ์กันหมด เขาแข่งขันไปหมดเลย

นิโคลาส: คุณมีแผนการอะไรต่อจากนี้? ผมเข้าใจว่าการเกษียณตัวเองไปอยู่เงียบๆ ในรีสอร์ทริมหาดในไทยคงเป็นไปได้แล้ว คุณมีโครงการอะไรอีกบ้างไหม?

พอล: ผมมีงานที่ไม่น่าตื่นเต้นในสำนักข่าวที่วอชิงตันดีซี ผมกำลังฝันว่าจะได้ไปประจำที่อื่น กลับมาเอเชียได้ก็จะเยี่ยมมาก หนังสือเล่มเดียวที่พอเพียงแล้วสำหรับในตอนนี้...